

## מסורת הש"ס

(א) שנת 56. ע"ש צפריש"י  
וערין נט: עולה סב. קדישין לג.  
פא: מנחם ס: עטריהן ס:  
מנחם לה: מולין (א, ב) שנת י.  
(ו) חסא' (ד, יוסף, א) נדריס  
ז. שנת י. (ד) לעל כ"א.  
(א) נפ' מוס' פסחים ק"ה. ד"ה  
סמון וכו' שני עטמים שנקרא  
תפלת המנחה (א) נפ' מוס' לקמן  
מ. ד"ה ושל, (א) ד"ה כ"א.  
(ח) לעל דף ט: דף כ"ה.  
(ט) מניגן דף ט: (א) לעל כ"ה.  
(י) נפ' (א, ב) לקמן מ.  
(ט) מניגן, (א) נפ' מוס' יומא  
(ט) מניגן, (א) נפ' מוס' יומא  
פ: ד"ה והלמן ומוס' מניגן ט:  
ד"ה א"ל.

## תורה אור השלם

1. תפארת אליהם לאור יום  
ולחשך קרא לילה ויהי ערב  
ויהי בקר יום אחד.

2. משנת לא יוכל לקמן  
וקסרון לא יוכל להקנות:  
קלות א טו

## הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למוקין וכו'  
מקדימין להתפלל לאחר  
הנץ החמה וכו' (פ: ט) תוס'  
ד"ה תפלה וכו' משליח מנחה  
דאיה אלא מש:

## מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש כהנא, ולא  
בשאר ספרים, אבל בחומשין  
שלנו שאין ששויין בליון  
צ"ע אם צריך להחמיר  
ומסתבר שאין צורך. ב. בתוס'  
ר"ש, הוסף, או שרא  
המיינה בפ"ק דשבת לא  
מטרחי' לי וכן עלה  
על מטה דירושלמי דאין  
מטרחים אותו שירד.

## מוסף רש"י

לאו אדעתא. לא הוה זמון,  
וכמו פירושו לא סבילי לי בשבת  
(צ: א"ל שגב היינו מוחות)  
(ה: הדרן ע"ד מי שמת  
ותיקין. אנשים עמים ומתכבד  
מלוה (ע"ה) ש. שנמנו חבירי  
לדבר מצוה. שאלו לו לא  
עמנו ולא ה' ה' מלא ששק  
עמנו מלחמה מ'ן, לא יוכל  
למנוט עוד כלחמו מ'ן, שכבר  
עש' את המלוה (מניגן ט:).

## רבינו חננאל

כמה ירחיק מן זמן הצוה  
ד' אמות. ואסיקנא הא דתנן  
צריך להרחיק ממי המשרה  
וממים הרים ד' אמות, ה"מ  
לאחריו אבל לפניו מלא  
עיניו, וכן בצוהה ב"ש  
וכן בתפלה. כי קא מיבעיא  
ליה לרבינא למיקם עליה  
לצילוי בניה אמו, הני בתי כסאי  
לא. פ"י, דבית הכסא חדש  
שאיין בו צוהה מתפלל אדם  
כנגדו במקום שהזמין לבית  
הכסא, אבל להכנס בחור  
להתפלל אסור. הני בתי כסאי  
דפרסאי אע"ג דאית בהו  
צוהה כסותמין דמי. פ"י,  
בורות חפורים בקרבת ה'ם,  
ופיהם סתום כמין קמור מורד  
שהצוהה מתגלגלת בהן, אלו  
דאי כסותמות חשבות דאין  
הצוהה נראית בתוכם. מחני:  
זכ שראה קרי ונדה שפלת  
שכבת וזע שתי יושבין  
בטומאה חמורה וארבע טומאה  
קלה, והמשמשת שראתה נדה  
יושבת בטומאה קלה צריך  
סביליה וכו' יהודה פוטרי. וכן  
תני ר' חייא בעל קרי שראה  
זנוב צריך סביליה וכו' יהודה  
פוטרי. וקיי"ל כרבנן דמצטרכי  
סביליה בטומאה קלה, ואע"ג  
בטומאה חמורה השטות אינ  
עולה להטחה, אפי' הכי מצוה

**אקמטרא.** ארגו של ספרים וצמניה  
תרגס יונתן ובגני צדוקים (יחזקאל כ)  
צקמטרין וכן לאשר על המלחמה  
**כנלי צמור כלי דמי.** דהא גלימא  
**עשרה.** ואם לאו לא ישמש:  
**לדוכסיה.** צמקוס מנחם: לאו  
**דפרסאי.** לא נתמי לצי: כנגד ציט  
**הכסא.** צמחוק ארבע אמות: דלויס  
**זה נואה.** צפניו ארסה: ציט המרחץ.  
אסור להרהר צו: **דפרסאי.** צמפירה  
היו ופיהם צמחוק מן הגומא והוא  
צמפיוע והרעי מתגלגל ונפול לגומא:  
**מתני' וז שראה קרי.** אע"פ  
שטמא טומאת צמעה משום יצה  
ואין צבילה וז מטהרמו תפ"ה לרין  
צבילה לדברי תורה כתקנת עורא  
משום קרי וכן נדה אס צאה להתפלל  
**י"ח: שפלתה שצנע ורע.** הרי היא  
כצעל קרי כלאשכחן צמיי שגלת  
יימם אל תגשו אל אשה (שמות יט)  
לפי ששכנת זרע מטמא צפליטמו  
כל שגלה ולאחר מנאן כזר הסריח  
צבופה ואין ראוי עוד להרעי ליהות  
עוד ולד נולד הימנה וי"פ נדה  
שפלתה עמה התשמיש שצמעה  
אחמול קודם שראתה: ורבי יהודה  
**פוטרי.** קא סלקא דעתן השמא  
הואיל ועומאת יצה קודמת והרי  
הוא טמא טומאה חמורה ואינו  
אסורמו צדרי תורה כלאמרין  
צפרקין<sup>א</sup> הצנע והמלוטרים מותרים  
מו לא אחיט עומאת קרי דקילא  
ואסרה ליה: **גב'.** לאו צר צבילה  
הוא. לדברי תורה ואע"פ שטומאתו  
חמורה ומו לא אחי קרי ומלרין ליה:

## הדרן ע"ד מי שמתו

**תפלת השחר: עד הערב.** עד  
חשכה: **עד פלג המנחה.**  
בגמרא<sup>א</sup> מפרש לה: **אין לה קנע.**  
כל הלילה זמנה. ובגמרא<sup>ב</sup> מפרש מאי  
לשון אין לה קנע:  
**גב' מלוסה.** של קריאת שמע:  
**לוסיקין.** המקדימין למזות  
ומחזרים לעשות דבר צומנו ומזמות  
מקדימים<sup>א</sup> לאחר כן החמה להתפלל  
וכי מן צמתי<sup>ב</sup> למאחריה שלא יאחר  
יותר מחלות שמס ואילן עבר  
הזמן: **וכולי עלמא.** שאר המתפללין  
המאחרין עד חלות יולין לאחר  
ותו לא: **צמנחה.** היינו אחר  
חלות: **אם סימלי לומר.** כלומר  
אם תשיצני צמלתי ממה שאמרנו  
טעה ולא התפלל ערצית וכו': **ויאין**  
**דעבר יומו צטל קרצנו.** ואינו  
מקריצו ציט אחר אס זמנו קצוע  
כגון מוספס<sup>א</sup> של כל יום יום:  
מנדיל

# מי שמתו פרק שלישי ברכות

## כו.

**ספר תורה עושה לו מחיצה.** ודוקא ספר תורה וגם צמחמס<sup>א</sup>  
יש להחמיר כמו צמפר תורה אצל צמאר ספרים דיין  
צכסוי צעלמא: **הדרן ע"ד מי שמתו**  
**תפלת השחר עד חצות וכו' תפלת המנחה עד הערב.**

וא"ת אמאי לא קמני גבי תפלת  
המנחה כל היום כמו גבי תפלת  
המוספין וי"ל דזמן מוספין הוא כל  
היום אפילו משחרית שחרי קרצנות  
יכול להקריצ מיד אחר חממדי  
א"כ גם תפלת מוספין יכול להתפלל  
מיד מן הצקר מה שאין כן צמנחה  
(א) אלא משש שעות וממלה וסכי נמי  
צפ"ק דע"ג (ד: ד) לא ליצלי איניש  
לחולא דמוספין צתלת שעי קמייטת  
צריש שחא ציחיד כו' אלמא צולכר  
ימות השנה יכול להתפלל ואלכר  
מקדים תפלת המנחה לתפלת  
המוספין משום שהיא תדירה צכל  
יוס אע"פ שתפלת מוספין קודמת:  
**מעה ולא התפלל ערבית מתפלל**  
**בשחרית שתיים.** וא"ת

והאמר רב לקמן (ד: ס:) תפלת  
ערצית רשות וק"ל כותיה צאיסורי  
ועוד קשה דלמר לקמן (ד: ז:) טעה  
ולא תפלל יעלה ויצא צלילה אין  
מחזירים אותו משום דאין מקדשין  
את החדש צלילה ולמה ליה הוי  
טעמא מיפוק ליה דתפלת ערצית  
רשות וי"ל ה' דלמרין דתפלת  
ערצית רשות היינו לגבי מזוה  
אחרת והיא עוצרת: דלוי למרין  
דמדה תפלת ערצית מפניה אלא  
לחמס אין לו צעלה<sup>א</sup> ומיזה אס  
איחר עד המנחה נראה דעבר זמנו  
צטל קרצנו כיון ששהה כל כך ולאחר  
צ' תפלות לא מניינו שתיקנו חכמים  
לחזור ולהתפלל אס שכת ואפילו  
תפלה אחת אס צטל צמזיד לא יוכל  
לתקן וכמקוין קרי ליה מעוות לא  
יכול לתקן:

**איבעיא להו מעה ולא התפלל**  
**תפלת מנחה כו'.** לא  
צעי אס טעה ולא התפלל תפלת  
מוסף דהא דחאי אינו מתפלל צערצית  
דהא"ל יקרא את הקרצנות וכבר  
עבר זמן מוסף וגם לא תיקנו  
צצע צרכות של מוסף אלא משום  
ונשלמה פריס שפתינו וצזה דחאי  
עבר זמנו צטל קרצנו אלא  
שאר תפלות דרחמי מינכו ולואי  
שיתפלל אדם כל היום כולו ואין  
כאן עבר זמנו צתפלה אחרת:  
טעה

## הדרן ע"ד מי שמתו

**תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר**  
**עד ר' שעות תפלת<sup>א</sup> המנחה עד**  
**הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה**  
תפלת הערב אין לה קבע<sup>א</sup> ושל מוספים כל היום<sup>א</sup> (ר' יהודה אומר עד  
ז' שעות): **גב'.** רמיניהו מצותה עם הנץ החמה כדי שישמוך גאולה  
לתפלה ונמצא מתפלל ביום כי תניא ההיא לותיקין<sup>א</sup> דא"ר יוחנן ותיקין היו  
גומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב  
מתפלל במנחה שתיים כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך<sup>א</sup> ששכר  
תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל  
ערצית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב ויהי ערב  
ויהי בקר יום אחד אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו בטל קרבנו או דילמא כיון דצלולות  
רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן<sup>א</sup> טעה ולא  
התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתבי<sup>א</sup> מעות<sup>א</sup> לא יוכל לתקון  
וחסרון לא יוכל להמנות<sup>א</sup> מעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של  
ערצית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר  
יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקין<sup>א</sup> שבטל צמזיד אומר רב אישי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה ש"מ:

## תנו

לחמדים, הילכך מחלקים לשני תהמדים היום כולו, עד חצות לחמדי של שחרית, ומחצות ועד הערב לחמדי של בין הערבים, והתפלה  
כנגד תהמדין. ור' יהודה דייק דהא קרא את הכבש אחד תעשה בבקר, ומפי' לו מן התורה דעד ארבע שעות הוא בקר, כמו שהוא  
לענין זמן, וסבר הכשר תהמדי עד ארבע שעות ביום מעת הנץ החמה עד סוף הקרבנו, ומאחר כן אסור שכבר עבר הבקר, נמצא הכשר  
המדי של שחר מעת שחיתו עד סוף הקרבנו ד' שעות ועוד. ומצאנו מצות תמיד של בין הערבים מצי נטו צלילי ערב, והוא מצי מצי חצי  
שעה שביעית ביום, וסבר ר' יהודה ההוראה אמרה שנים ליום עולה תמיד, מנצות תמיד של שחר ד' שעות ועוד, כך דלכתיב תמיד של בין  
הערבים ד' שעות תמיד ביום, ומאחר כן אסור. וזה שכבר שנים ליום עולה תמיד, למעט הקרבנו בערב. הילכך כן דלכתיב תמיד הכשר  
עד י"א שעה חסר רביעי שהוא משעת שחיתו עד סוף הכשר הקרבנו כמו שפירשונו למעלה, ומי"א שעות חסר רביעי אסור שכבר עבר  
זמנו וכלהו חשיב, גם תפלת המנחה מצוה כמצות תהמדי, ומעת שבער זמן תהמדי הוא עבר וימא בטל קרבנו, גם התפלה כיוצא בו.  
ור' יהודה והורכו מן החכמים שהיו מתפללין תפלת המנחה בעצנתה בין מנחה גדולה ובין מנחה קטנה, ומי"א שעות חסר רביעי היו

## עין משפט נר מצוה

קבא א [נטו"ע אר"ח ס' מ  
ספי' ז' קרי' קמ' ספי' ו  
ויהי' ר' רבנן ספי' מ]  
ב מיי' ספי' מטה' ספי' הלכה ז  
טו"ע אר"ח סמון רמ ספי' ו  
[ויד' שש:]

קבו ג מיי' ספי' מטה' ק"ש  
ה' מ' טו"ע אר"ח ס' מ  
טע ספי' א:

ד [נמי' ספי' מטה' תפלה ה'  
ח טו"ע אר"ח ס' ספי' כו:]  
קבו ה מיי' ספי' מטה' ק"ש  
לכ' ב' סמנ עשין יח

טו"ע אר"ח סמון פט ספי' א:  
קבא ו מיי' שס הלכה ג  
טו"ע שס ספי' ג:

קבא ז טו"ע שס ספי' ד:  
קל ח מיי' ספי' מטה' ק"ש  
הלכה ח ופ"ד מטה' תפלה  
ה' (סמנ עשין יח טור אר"ח  
ס' סמנ):

א ט' מיי' ספי' מטה' תפלה  
ה הלכה א סמנ עשין יח:  
טו"ע אר"ח ס' פט ספי' א:  
ב כ מיי' שס הלכה ט סמנ שס  
טו"ע אר"ח ס' קט ספי' א:

ג ל מיי' שס טו"ע שס ספי' א:  
ד מ מיי' שס ה' א טו"ע א:  
אר"ח ס' פט ספי' א:

ג [נמי' ספי' מטה' מדיקין הלכה  
ס:]  
ה ס מיי' שס ה' ט טו"ע א:  
אר"ח ס' קט ספי' ד וסמון  
לכל ספי' ג:

ו ע פ מיי' שס ה' ט טו"ע א:  
ס ס' קט ספי' ז:

## רבינו חננאל (רמב"ם)

להקריב תמיד, של שחר  
עד חצות, ושל בין הערבים  
עד הערב. ור' יהודה סבר  
אין הקריבת תמידין כשר אלא  
שמונה שעות ועוד ביום, תמיד  
של שחר היה נשחט משאר  
המזרח, ומצאנו שהיו שוחטין  
אותו ומקריבין אותו ומוליכין  
האיברים והלוחות אותן, ועדיין  
לא היה היה חממה, דתנן הלכו  
ותנוסו מחצי כבש ולמטה  
ומלחום וירדו ובאו ללשכת  
הגזית לקרות את שמע. ותנן  
הלינו אנו נשחט בנדרשת של  
זהב, תאנא כשחמה זורחת  
יצאין מבהן ניצוצות ויוצתין  
שחגיע זמן ק"ש. ומקשינן  
ורמיניה הקרא את שמע  
עם אנשי משמר ועם אנשי  
מעמד לא יצא ידי חובתו  
מפני שאנשי משמר משיכמין  
ואנשי מעמד מאחרין. ופריך  
אביי נבשרו זו שחיה לידע  
אשר עמא דברדסליים וולתי  
אנשי משמר. תנברו שהיה  
נשחט תמיד של שחר קודם  
הנץ החמה, והיה מעת זריחת  
השמש עד סוף ד' שעות  
כשר להקריבו, שהם ד' שעות  
ועוד משעת שחיתו עד זמן  
הקרבנו. וזה טעם ר' יהודה.  
ופסק רב כהנא הלכה כר'  
יהודה. וסבר ר' יהודה כשם  
שאין לתמיד של שחר הכשר  
ביום להקריבו מעת שחיתו,  
אלא עד ד' שעות ועוד, כך  
לתמיד של בין הערבים אין  
לא מעת שחיתו, והוא מצי  
ניטו צלילי ערב כדי להקריבו  
אלא ד' שעות ועוד ביום,  
כשעור תורת תמיד של שחר,  
מחצי שביעית שהיא כשרה  
לשחיתו. כדתנן חל ערבי  
פסחיה לחיות בערב שבת  
נשחט בשש שעות ומחצה,  
נמצא מחצי שעות שביעית  
שהוא כשרה לשחיתו עד  
ד' שעות ועוד, שהוא זמן  
הקרבנו, י"א שעות חסר רביעי  
ביום. וזה חשבונם, חצי שעה  
שביעית ומחצית ותשעית  
ועשירית וחצי שעה מי"א,  
היו ד' שעות שלמות, והוסף  
רביעי שעה כנגד שעה משאר  
המזרח עד זמן החמה שהוא  
יותר מדי שעות תמיד של  
שחר. ונמצאו חכמים ור'  
יהודה תולקתו בזה הדרך,  
רבנן דייק שנים ליום עולה  
תמיד, למלכ של היום כשר

לחמדים, הילכך מחלקים לשני תהמדים היום כולו, עד חצות לחמדי של שחרית, ומחצות ועד הערב לחמדי של בין הערבים, והתפלה  
כנגד תהמדין. ור' יהודה דייק דהא קרא את הכבש אחד תעשה בבקר, ומפי' לו מן התורה דעד ארבע שעות הוא בקר, כמו שהוא  
לענין זמן, וסבר הכשר תהמדי עד ארבע שעות ביום מעת הנץ החמה עד סוף הקרבנו, ומאחר כן אסור שכבר עבר הבקר, נמצא הכשר  
המדי של שחר מעת שחיתו עד סוף הקרבנו ד' שעות ועוד. ומצאנו מצות תמיד של בין הערבים מצי נטו צלילי ערב, והוא מצי מצי חצי  
שעה שביעית ביום, וסבר ר' יהודה ההוראה אמרה שנים ליום עולה תמיד, מנצות תמיד של שחר ד' שעות ועוד, כך דלכתיב תמיד של בין  
הערבים ד' שעות תמיד ביום, ומאחר כן אסור. וזה שכבר שנים ליום עולה תמיד, למעט הקרבנו בערב. הילכך כן דלכתיב תמיד הכשר  
עד י"א שעה חסר רביעי שהוא משעת שחיתו עד סוף הכשר הקרבנו כמו שפירשונו למעלה, ומי"א שעות חסר רביעי אסור שכבר עבר  
זמנו וכלהו חשיב, גם תפלת המנחה מצוה כמצות תהמדי, ומעת שבער זמן תהמדי הוא עבר וימא בטל קרבנו, גם התפלה כיוצא בו.  
ור' יהודה והורכו מן החכמים שהיו מתפללין תפלת המנחה בעצנתה בין מנחה גדולה ובין מנחה קטנה, ומי"א שעות חסר רביעי היו